

บทที่ 2

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ภาพรวม

อาเซียนก่อตั้งมาจนถึงบัดนี้นับได้ 46 ปีแล้ว ในระยะแรกกิจกรรมของอาเซียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมน้อยมาก ประเทศสมาชิกเกือบทั้งหมดมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก จนกระทั่งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” ที่เริ่มจากประเทศไทยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 และลุกลามไปทั่วเอเชียอย่างรวดเร็ว ทำให้อาเซียนเริ่มตระหนักว่าการพัฒนาโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ไม่น่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่ดีที่สุดทั้งกับประเทศของตนและกับอาเซียนเอง กระนั้นก็ดี แม้จะเริ่มตระหนักดังว่า แต่สมาชิกอาเซียนก็ยังไม่ให้ความสำคัญกับมิติทางสังคม หากจะมีก็เป็นการแก้ปัญหาผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ไม่ได้มีการรวมตัวเพื่อหาแนวทางการพัฒนาและแก้ปัญหาสังคมร่วมกัน เรียกว่าแก้ปัญหาแบบ “ตัวใครตัวมัน” ก็ว่าได้

สำหรับมิติวัฒนธรรมของอาเซียนนั้น แต่ไหนแต่ไรมากิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมตามที่อาเซียนกำหนดนั้น ได้แก่ การสร้างสรรค์ทางศิลปะทุกสาขาทุกระดับและทุกยุคสมัย เช่น ศิลปะการแสดง ศิลปะหัตถกรรม พื้นบ้าน ศิลปะภาพถ่าย ศิลปะภาพยนตร์ ฯลฯ รวมถึงโบราณสถานและวัตถุที่แสดงฝีมือทั้งในด้านเทคนิคการก่อสร้างและศิลปะการออกแบบตกแต่ง และการส่งคณะแสดงไปเยี่ยมเยือนและแสดงร่วมกัน เป็นต้น¹ นอกจากนี้ยังมีโครงการกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวระหว่างประเทศสมาชิก การจัดพิพิธภัณฑ์ ฯลฯ

เมื่อพิจารณากิจกรรมทางมิติวัฒนธรรมของอาเซียนข้างต้น ดูเหมือนว่าอาเซียนต้องการให้เป็นกิจกรรมที่ประเทศสมาชิกสามารถทำร่วมกันได้ โดยไม่มีปัญหาหรือขั้นตอนที่ซับซ้อนเหมือนกิจกรรมในมิติทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่หลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 อาเซียนเริ่มหันมาทบทวนแนวทางการพัฒนาองค์กรซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางสังคมมากขึ้น รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (human security) 7 ด้านอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการเสนอโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ UNDP (United Nations Development Program)²

มิติสังคมวัฒนธรรมในอาเซียนได้รับความสำคัญอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 9 พ.ศ. 2546 ที่ประเทศอินโดนีเซีย โดยผู้นำอาเซียนได้มีแนวความคิดร่วมกันที่จะปรับระบบการทำงานของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพ การปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับภารกิจต่าง ๆ และการเป็นประชาคมอาเซียน จึงได้มีการลงนามในปฏิญญาด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2

¹ พัทธา สายหู. อาเซียนในมิติวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่องสู่ศตวรรษหน้ากับวัฒนธรรมอาเซียน. มดป , หน้า 4.

² แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (human security) เป็นการมองการพัฒนาคนใน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (economic security) 2) ความมั่นคงด้านอาหาร (food security) 3) ความมั่นคงด้านสุขภาพ (health security) 4) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (environmental security) 5) ความมั่นคงส่วนบุคคล (personal security) 6) ความมั่นคงในชุมชน (community security) และ 7) ความมั่นคงทางการเมือง (political security) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน United Nations Development Program. Human Development Report. 1994.

(Declaration of ASEAN Concord II) ที่มีจุดประสงค์เพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียนโดยประกอบด้วย 3 เสาหลัก และหนึ่งในสามเสานั้นก็คือเรื่องสังคมวัฒนธรรมหรือประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC)

ทั้งนี้ อาเซียนมุ่งหวังประโยชน์จากการรวมตัวกันเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันโดยเน้นการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจระหว่างประเทศสมาชิกในด้านความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ระดับภูมิภาคร่วมกัน ดังที่ระบุในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน 2552 – 2558 (ค.ศ. 2009 – 2015) หมวดที่ 2 คุณลักษณะและองค์ประกอบ ข้อที่ 7 ว่า “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาของประชาชนอาเซียน จึงได้เน้นคุณค่าร่วมกันภายใต้หลักแห่งความเป็นเอกภาพในความหลากหลาย โดยปรับให้เข้ากับสถานการณ์โอกาสและสิ่งท้าทายในปัจจุบัน”

อาเซียนได้ตั้งเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนภายใน พ.ศ. 2558 โดยมุ่งหวังให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน ดังปรากฏในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมฯ หมวดที่ 2 คุณลักษณะและองค์ประกอบ ข้อที่ 4 ว่า

เป้าหมายลำดับแรกของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและเป็นสังคมที่รับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นเอกภาพในหมู่ชาติสมาชิกและประชาชนอาเซียน โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน สร้างสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชาชนมีส่วนร่วม โดยมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น³

เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรม อาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่

- 1) การพัฒนามนุษย์ (Human development)
- 2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social welfare and protection)
- 3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social justice and rights)
- 4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental sustainability)
- 5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN identity) และ
- 6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the development gap)

ซึ่งประเทศสมาชิกต่างก็คาดหวังว่าคุณลักษณะทั้ง 6 ประการนี้จะช่วยให้อาเซียนรวมกันเป็นปึกแผ่นได้อย่างราบรื่นและมั่นคง

³ กองอาเซียน 4. กระทรวงการต่างประเทศ. แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ค.ศ. 2009 – 2015). กรกฎาคม 2552.

ตารางที่ 1 คุณลักษณะ 6 ประการและองค์ประกอบ⁴

A การพัฒนามนุษย์	B การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม
A1 ให้ความสำคัญกับการศึกษา	B1 การจัดความยากจน
A2 การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	B2 เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์
A3 ส่งเสริมงานที่มีคุณค่า	B3 การส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร
A4 ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ	B4 การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพดี
A5 การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์	B5 การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ
A6 เสริมสร้างทักษะในการประกอบการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	B6 การรับประกันอาเซียนที่ปลอดภัยเสถียร
A7 พัฒนาสมรรถภาพของระบบราชการ	B7 การสร้างรัฐที่พร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น
C สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม	D ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
C1 การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุและผู้พิการ	D1 การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก
C2 การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน	D2 การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน
C3 การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ	D3 ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน
	D4 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
	D5 ส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานการดำรงชีวิตในเมืองต่างๆและในเขตเมืองของอาเซียน
	D6 การประสานนโยบายและฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม
	D7 ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน
	D8 ส่งเสริมการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
	D9 ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจืด

⁴ ประมวลจาก กองอาเซียน 4. กระทรวงการต่างประเทศ. แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ค.ศ. 2009 – 2015). อ้างแล้ว.

	D10 การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการต่อผลกระทบ
	D11 ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน
E การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	F การลดช่องว่างทางการพัฒนา
E1 ส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม	เสริมสร้างความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างการพัฒนา โดยเฉพาะมิติการพัฒนาด้านสังคม ระหว่างประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศและประเทศสมาชิกใหม่ (ซีแอล เอ็ม วี) และในพื้นที่ของอาเซียนที่ด้อยพัฒนาและถูกทอดทิ้ง
E2 การส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน	
E3 ส่งเสริมอุตสาหกรรมและการสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรม	
E4 การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน	

กลไกการดำเนินงาน

กลไกการดำเนินงานแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

☞ **คณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน** (ASEAN Socio-Cultural Community Council) มีการประชุมปีละ 2 - 4 ครั้ง รายงานผลความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนงานการจัดตั้งฯ ต่อผู้นำในการประชุมสุดยอดอาเซียน ในส่วนของประเทศไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้แทนในคณะมนตรีฯ

☞ **คณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสสำหรับประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน** (Senior Officials Committee for ASCC - SOCA) เป็นการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสซึ่งจัดขึ้นประมาณ 4 ครั้งต่อปี เพื่อติดตามความคืบหน้าในการดำเนินมาตรการต่างๆ ขององค์กรเฉพาะด้าน (sectoral bodies) ในเสาประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนตามแผนงานการจัดตั้งฯ และสรุปรายงานผลการดำเนินการต่อคณะมนตรีฯ ในส่วนของประเทศไทย ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นผู้แทนไทยใน SOCA

☞ **องค์กรเฉพาะสาขา** (sectoral bodies) มีหน้าที่ทำแผนงานเพื่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนดำเนินการตามแผนงานการจัดตั้งฯ และจัดประชุมเพื่อหารือประเด็นร่วมที่ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศให้ความสำคัญ อันจะนำไปสู่โครงการความร่วมมือทั้งระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ

การดำเนินการที่สำคัญ

อาเซียนมีพัฒนาการในการดำเนินการตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนหลายด้าน อาทิ

การจัดทำตัวชี้วัดผลการดำเนินงานตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Scorecard) โดยนำมาใช้ในการประเมินผลตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556

การจัดตั้งกลไกใหม่ ได้แก่ รัฐมนตรีอาเซียนด้านกีฬาซึ่งมีการประชุมเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2554 และรัฐมนตรีอาเซียนด้านสตรีซึ่งมีการประชุมครั้งแรกไปแล้วเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2555

การศึกษา ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 15 ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เมื่อ พ.ศ. 2553 ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองปฏิญญาชะอำ - หัวหิน ว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนด้านการศึกษา (Cha-am HuaHin Declaration on Strengthening Cooperation on Education to Achieve an ASEAN Caring and Sharing Community) ซึ่งถือว่าเป็นกรอบการดำเนินงานด้านการศึกษาระดับแรกของอาเซียน โดยเน้นบทบาทของการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลัก ต่อมาในการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านการศึกษา (ASEAN Education Ministers Meeting- ASED) ครั้งที่ 7 เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 ได้ออกเอกสารคู่มือหลักสูตรอาเซียน (ASEAN Curriculum Sourcebook) เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และให้เยาวชนเรียนรู้อาเซียนและประเทศสมาชิกในแง่มุมต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

นอกจากนี้ ที่ประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน (ASEAN Education Ministers Meeting หรือ ASED) ครั้งที่ 6 ได้รับรองแผนงานด้านการศึกษา 5 ปี ของอาเซียน (ASEAN 5 Year Work Plan on Education 2011 - 2015) โดยกำหนดสาระสำคัญไว้ 5 ประการ คือ

- 1) การร่วมมือกันสร้างความตระหนักรู้ (Promoting ASEAN Awareness)
- 2) การเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ (Increasing Access to Quality Primary and Secondary Education)
- 3) การยกระดับคุณภาพการศึกษา เพิ่มมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาสาขาอาชีพ (Increasing Quality of Education - Performance Standards, Lifelong Learning and Professional Development)
- 4) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนด้านการข้ามแดนและความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา (Strengthening Cross-Border Mobility and Internationalisation of Education)
- 5) การสนับสนุนองค์กรเฉพาะสาขาอื่นๆ (Support for Other ASEAN Sectoral Bodies with an Interest in Education)

การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children - ACWC) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2553 เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของสตรีและเด็กในอาเซียน โดยมีผู้แทนไทยในคณะกรรมการฯ คือ ดร. สายสุรี จุติกุล (ด้านสิทธิเด็ก) และ นางกานดา วัชรารักษ์ (ด้านสิทธิสตรี) โดยนางกานดา วัชรารักษ์ได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมคณะกรรมการฯ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 16 - 18 กุมภาพันธ์ 2554 ให้ดำรง

ตำแหน่งประธานคณะกรรมการฯ (วาระการดำรงตำแหน่งสิ้นสุดไปเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2556) ทั้งนี้ การดำเนินงานของคณะกรรมการฯ มีความคืบหน้าสรุปได้ดังนี้

☞การจัดทำกฎเกณฑ์การดำเนินงานของคณะกรรมการฯ (Rules of Procedures - ROP) จำนวน 19 บทว่าด้วยเรื่อง การประชุม การตัดสินใจ วาระการประชุม การดำเนินงาน การร่วมงาน เอกสาร รายงาน การประชุม ความลับ การสื่อสาร ผู้แทนคณะกรรมการฯ การตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ขั้นตอนการรายงาน การปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาลประเทศสมาชิกอาเซียน ความสัมพันธ์กับองค์กรอาเซียนอื่นๆ การเป็นตัวแทนคณะกรรมการฯ ไปร่วมงานในระดับภูมิภาคและงานระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการฯ กับภายนอก การระดมเงินทุนและการใช้เงิน การสนับสนุนจากสำนักเลขาธิการอาเซียน และเรื่องอื่นๆ ทัวไป

☞การจัดทำแผนงานระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยการเลือกหัวข้อหลักที่คณะกรรมการฯ ต้องการมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการกำหนดกิจกรรมสำหรับแผนงานระยะ 5 ปี แรกอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการศึกษาเอกสารสำคัญต่างๆ ได้แก่ กฎหมายในประเทศ แผนงานที่เกี่ยวกับสิทธิสตรีและสิทธิเด็กของประเทศสมาชิกอาเซียน อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และเอกสารบางส่วนที่จัดพิมพ์โดยองค์กรภายใต้สหประชาชาติ ทั้งนี้ หัวข้อหลักที่ต้องการเน้นในแผน 5 ปี มีดังนี้ 1) การขจัดความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก 2) การค้าสตรีและเด็ก 3) สตรีและเด็กที่อาศัยอยู่ด้วยและได้รับผลกระทบจาก HIV/AIDS 4) ผลกระทบทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่มีต่อสตรีและเด็ก 5) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็กพิการ 6) เครื่องมือของอาเซียนและอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก 7) ระบบการคุ้มครองเด็ก: การทำงานแบบบูรณาการและครอบคลุม สำหรับเด็กที่ต้องการการคุ้มครองทางสังคม 8) สิทธิในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพซึ่งรวมถึงการดูแลพัฒนาการและการศึกษาตั้งแต่เยาว์วัย 9) สิทธิเด็กในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหมดที่มีผลต่อเด็ก 10) การมีส่วนร่วมของสตรีในด้านการเมืองและการตัดสินใจ การปกครองแบบมีธรรมาภิบาลและเป็นประชาธิปไตย 11) การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับสตรี กับเรื่องความยากจนที่เกิดจากความเป็นสตรี (Feminization of Poverty) สิทธิสตรีในที่ดินและทรัพย์สิน 12) ส่งเสริมการดำเนินงานทางการศึกษาให้เป็นสากลและมีความเสมอภาคทางเพศ (ทั้งในตำราเรียน หลักสูตร และการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม) 13) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการฯ และ 14) ส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือและเจรจากับผู้มีส่วนได้เสียทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค ทั้งนี้แผนงานดังกล่าวได้มีการนำเสนอต่อรัฐมนตรีด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนาเพื่อพิจารณาเรียบร้อยแล้ว

☞การหารือร่วมกับหน่วยงาน องค์กร และผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เพื่อแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมถึงพิจารณาจัดทำแผนงานร่วมกัน อาทิ การหารือกับคณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (CPR) คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอาเซียน (AICHR) องค์กรเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและเพิ่มพลังของผู้หญิงแห่งสหประชาชาติ (UN Women) องค์กรทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) สำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ (UN OHCHR) ศูนย์ข้อมูลด้านสิทธิมนุษยชนอาเซียน (HRRC) สหภาพยุโรป (European Union) ผู้เสนอรายงานพิเศษของสหประชาชาติว่าด้วยความรุนแรงต่อสตรี (UN Special Rapporteur on Violence against Women-SR-VAW) ผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติในเรื่องความรุนแรงต่อเด็ก (Special Representative to the Secretary

General on Violence against Children-SRSG-VAC) การพบปะหารือกับภาคประชาสังคมต่างๆ การเข้าร่วมประชุมร่วมกับผู้แทนในสาขาต่างๆ ในกรอบอาเซียน อาทิ การประชุมของคณะกรรมการอาเซียนด้านสตรี (ACW) การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านสตรี (AMMW) การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนาการประชุมคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยแรงงานข้ามชาติ (ACMW) การหารือเกี่ยวกับนโยบายความเสมอภาคและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสตรีในกลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง การประชุมระดับภูมิภาคในเรื่องการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) รวมถึงข้อสังเกต และข้อท้าทายต่างๆ ที่เกิดจากรายงานอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นต้น

นอกจากนี้ คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและสิทธิเด็ก ยังได้รับเชิญจากประเทศและกลุ่มความร่วมมือต่างๆ ให้เดินทางไปศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ในงานด้านสิทธิเด็กและสิทธิสตรี ดังนี้

- การพบปะกับผู้เชี่ยวชาญของคณะกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) และคณะกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ณ นครเจนีวาและเมืองสตราสบูร์ก ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (มกราคม 2555)
- การพบปะกับผู้แทนรัฐบาล ผู้แทนสหประชาชาติ ผู้แทนภาคประชาชน และภาคเอกชน ของสหรัฐอเมริกา ตามคำเชิญของกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา (18 - 25 เมษายน 2555)
- การเยือนสำนักงานใหญ่สหภาพยุโรป ณ กรุงบรัสเซลส์ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการป้องกันและส่งเสริมสิทธิเด็กและสิทธิสตรีในยุโรปและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนการเรียนรู้และเพิ่มพูนความเข้าใจในกลไกการทำงานของสหภาพยุโรป การพบปะกับผู้แทนสหภาพยุโรป คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรปด้านความเสมอภาคหญิงชาย คณะกรรมการด้านเศรษฐกิจและสังคมประจำสหภาพยุโรป เจ้าหน้าที่อาวุโสกระทรวงการต่างประเทศ ประเทศเบลเยียม คณะกรรมการแห่งชาติด้านสิทธิเด็ก สถาบันความเสมอภาคหญิงชาย และองค์กรภาคประชาชน และคณะกรรมการอาเซียนในสหภาพยุโรป (18 - 22 กุมภาพันธ์ 2555)

นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้ผลักดันให้มีการประกาศทศวรรษคนพิการอาเซียน (ค.ศ. 2011-2020) เพื่อส่งเสริมความสามารถและศักยภาพของคนพิการ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคมมากขึ้น

การส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคม โดยการจัดตั้ง GO-NGO Forum ซึ่งเป็นข้อริเริ่มของประเทศไทยเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนและผลักดันการดำเนินการตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

การจัดการภัยพิบัติ มีการลงนามข้อตกลงการจัดตั้งศูนย์การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมของอาเซียน (ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on Disaster Management หรือ AHA Centre) ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 19 ที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย เพื่อเป็นกลไกความร่วมมือการจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค โดยมีการเปิดศูนย์ AHA Centre ซึ่งตั้งอยู่ ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 นอกจากนี้ ที่ประชุมฯ ยังได้ตกลง

ที่จะเพิ่มบทบาทให้กับเลขาธิการอาเซียนในการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Assistance Coordinator)

แรงงานข้ามชาติ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของแรงงานต่างด้าว (ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers) เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2550 ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการปฏิบัติให้เป็นไปตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมแรงงานต่างด้าว (ASEAN Committee on the Implementation of the ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers : ACMW) เพื่อกำกับดูแลและติดตามการยกร่างตราสารอาเซียนว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของแรงงานต่างด้าว ซึ่งมีกำหนดดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2558

สิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งศูนย์อาเซียนว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (ASEAN Centre for Biodiversity : ACB) เมื่อปี พ.ศ. 2548 ระหว่างการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไม่เป็นทางการครั้งที่ 9 ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ทั้งนี้ ศูนย์ ACB มีวิวัฒนาการมาจาก ASEAN Regional Centre for Biodiversity Conservation (ARCBC) ซึ่งได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากคณะกรรมการยุโรป (European Commission) การจัดตั้ง ACB แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของอาเซียนในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของความหลากหลายทางชีวภาพในภูมิภาคอาเซียน และความพยายามในการประสานนโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งกองทุนความหลากหลายทางชีวภาพแห่งอาเซียน (ASEAN Biodiversity Fund) เพื่อใช้สำหรับสนับสนุนการดำเนินงานของ ACB ทั้งนี้ศูนย์ ACB ตั้งอยู่ ณ เมือง Los Banos ประเทศฟิลิปปินส์

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ ACB เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2556 นอกจากนี้ยังมีการลงนามในข้อตกลงอาเซียนเรื่องมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน (ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution) เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 พฤศจิกายน 2546 มีประเทศภาคีที่ให้สัตยาบันแล้วทั้งหมด 9 ประเทศ เหลือเพียงสาธารณรัฐอินโดนีเซียซึ่งอยู่ระหว่างขั้นตอนการให้สัตยาบัน ข้อตกลงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศภาคีดำเนินการด้วยตนเองและร่วมกับประเทศภาคีอื่น ในการวิเคราะห์แหล่งต้นเหตุ สาเหตุ ลักษณะ และระดับความรุนแรงของไฟบนพื้นดิน และ/หรือไฟป่า และหมอกควันที่เกิดขึ้นตามมา ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและควบคุมแหล่งกำเนิดของไฟบนดินและ/หรือไฟป่า และหมอกควันที่เกิดขึ้นตามมานั้น โดยน่านโยบาย วิธีปฏิบัติ และเทคโนโลยีที่เป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ตลอดจนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถทั้งระดับชาติและระดับภูมิภาค และเสริมสร้างความร่วมมือในการวิเคราะห์ ป้องกัน ลด และการจัดการไฟบนพื้นดินและ/หรือไฟป่า และหมอกควันที่เกิดขึ้นตามมา

นอกจากนี้ ประเทศไทยได้ทำหน้าที่ประธานคณะทำงานอาเซียนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ASEAN Working Group on Climate Change: AWGCC) ครบ 3 ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2553-2556) โดยไทยมีบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือในกรอบงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลายด้าน โดยเฉพาะในการประชุม AWGCC สมัยที่ 4 ที่เมืองเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา เมื่อวันที่ 26-28 มีนาคม 2556 ไทยได้ผลักดันให้เกิดการประชุมร่วม Partner Consultation Meetings ระหว่างผู้แทน

ประเทศสมาชิกอาเซียนกับองค์กรความช่วยเหลือจากต่างประเทศหลายองค์กร ทั้งยังได้ผลักดันให้รัฐสมาชิก ร่วมเสนอตัวเป็นประเทศหลักในกิจกรรมต่างๆ ของประชาคม ตามที่ระบุไว้ใน ASEAN Action Plan on Joint Response to Climate Change (AAP-JRCC)

การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ระหว่างดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนเมื่อ พ.ศ. 2551 ประเทศไทยได้ริเริ่มการจัดการหารือระหว่างผู้นำอาเซียนกับภาคประชาชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน และเป็นสังคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้เห็นชอบกับข้อเสนอของประเทศไทยในการจัดตั้ง สมาคมอาเซียน - ประเทศไทย (ASEAN Association - Thailand) เพื่อช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของภาครัฐ ในการสร้างประชาคมอาเซียน และเป็นเวทีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาชน รวมทั้งสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องของประชาชนเกี่ยวกับอาเซียนและความร่วมมือในกรอบต่างๆ ของอาเซียน

นอกจากนี้ ใน พ.ศ. 2551 อาเซียนได้จัดให้มีการประกวดเพลงประจำอาเซียน ซึ่งเป็นการดำเนินการ เพื่อให้เป็นไปตามกฎบัตรอาเซียน บทที่ 40 ซึ่งระบุให้อาเซียนมีเพลงประจำอาเซียน โดยเพลง “The ASEAN Way” จากประเทศไทย ได้รับการตัดสินให้เป็นเพลงชนะเลิศ ซึ่งเป็นผลงานการประพันธ์เนื้อร้องของ นาย พะยอม วลัยพัชรา และแต่งทำนองและเรียบเรียง โดยนายกิตติคุณ สุดประเสริฐ ร่วมกับ นายสำเภา ไตรอุดม โดยอาเซียนส่งเสริมให้มีการใช้เพลงประจำอาเซียน “The ASEAN Way” ในโอกาสและกิจกรรมสำคัญ เกี่ยวกับอาเซียน และประเทศคู่เจรจา โดยมีการแปลเนื้อร้องเป็นภาษาต่างๆ เพื่อช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้เรื่องอาเซียน สร้างความรู้สึกรักใคร่และจิตสำนึก ค่านิยม และหลักการร่วมกันในหมู่พลเมืองอาเซียน

องค์กรเฉพาะสาขาภายใต้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และหน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ

1. ASEAN Ministers Responsible for Information (AMRI)

- Senior Officials Meeting Responsible for Information (SOMRI)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กรมประชาสัมพันธ์

2. ASEAN Ministers Responsible for Culture and Arts (AMCA)

- Senior Officials Meeting for Culture and Arts (SOMCA)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงวัฒนธรรม

3. ASEAN Education Ministers Meeting (ASED)

- Senior Officials Meeting on Education (SOM-ED)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงศึกษาธิการ

4. ASEAN Ministerial Meeting on Disaster Management (AMMDM)

- ASEAN Committee on Disaster Management (ACDM)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงมหาดไทย

5. ASEAN Ministerial Meeting on Environment (AMME)

- ASEAN Senior Officials on Environment (ASOEN)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. Conference of the Parties to the ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution - COP)

- Meeting of the Committee under the Conference of the Parties to the ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution – COM
- The Sub Regional Ministerial Steering Committee on Transboundary Haze Pollution (MSC)
- Ministerial Steering Committee for the Mekong Sub – region (MSC Mekong)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. ASEAN Health Ministers Meeting (AHMM)

- Senior Officials Meeting on Health Development (SOMHD)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงสาธารณสุข

8. ASEAN Labour Ministers Meeting (ALMM)

- Senior Labour Officials Meeting (SLOM)
- ASEAN Committee on the Implementation of the ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงแรงงาน

9. ASEAN Ministers on Rural Development and Poverty Eradication (AMRDPE)

- Senior Officials Meeting on Rural Development and Poverty Eradication (SOMRDPE)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงมหาดไทย

10. ASEAN Ministerial Meeting on Social Welfare and Development (AMMSWD)

- Senior Officials Meeting on Social Welfare and Development (SOMSWD)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

11. ASEAN Ministerial Meeting on Youth (AMMY)

- Senior Officials Meeting on Youth (SOMY)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

12. ASEAN Conference on civil Service Matters (ACCSM)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : สำนักงาน ก.พ.

13. ASEAN Ministerial Meeting on Sports (AMMS)

- ASEAN Senior Official Meeting on Sports (SOMS)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา

14. ASEAN Ministerial Meeting on Women (AMMW)

- ASEAN Committee on Women (ACW)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

15. ASEAN Centre for Biodiversity

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

16. ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance in Disaster Management (AHA Centre)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงมหาดไทย

17. ASEAN Earthquakes Information Centre

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงมหาดไทย

18. ASEAN Specialised Meteorological Centre

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

19. ASEAN University Network (AUN)

หน่วยราชการไทยที่รับผิดชอบ : กระทรวงศึกษาธิการ
